

BLAŽENKA LJUBOVIĆ – DAMIR MARTINOV

**IZVJEŠĆE O ZAŠTITNOM ARHEOLOŠKOM ISTRAŽIVANJU
NA TRGU CIMITER U SENJU PROVEDENOM 2015. GODINE**

Blaženka Ljubović
Gradski muzej Senj
Milana Ogrizovića 5
HR 53270 Senj
gradski.muzej.senj@gs.t-com.hr
Damir Martinov
Lučino Selo 36
HR 23275 Ugljan
arheologija@gmail.com

UDK: 902.2(497.5Senj)
902/904(497.5Senj)
Izvorni znanstveni članak
Ur.: 2016-07-27

Zbog svoje kulturno-povijesne i arheološke vrijednosti Trg Cimiter uključen je u zaštićenu urbanističku povijesnu jezgru grada Senja upisanu u Registar nepokretnih spomenika kulture Ministarstva kulture RH pod br. Z- 4186. Arheološki je poznat kao jedno od grobalja na području grada Senja, i to u kontinuitetu ukapanja pokojnika od kasne antike do polovine 19. stoljeća.

Tijekom studenoga i prosinca 2015. provedeno je zaštitno arheološko istraživanje na Trgu Cimiter. Nakon skidanja prvih slojeva zemlje uočena je velika količina dislociranih ljudskih kostiju te nalazi religioznih predmeta karakterističnih za razdoblje od 17. do 19. stoljeća. Nakon definiranja stratigrafskih odnosa unutar sonde na istraženom prostoru otkriveni su i dokumentirani grobovi koji su orijentirani u smjeru sjever-jug te u smjeru istok-zapad. U više slučajeva uočeno je da su ljudske kosti dislocirane kasnijim ukopima na istom lokalitetu. Od pronađenih kostiju na kraju istraživanja sveukupno unutar 15 grobnica izdvojena su donekle intaktna 23 kosturna ostatka.

Unutar grobova otkriven je bogat keramički materijal te ostatci podnice, paljevine i gareži, kao i ostatci arhitekture, tj. nekoliko zidova koji su dijelom uništeni novim ukopima na lokalitetu. Ostatke arhitekture se nije moglo istražiti zbog prostorne ograničenosti sonde. Ipak, prema tehnici gradnje i strukturi neke od otkrivenih zidova moguće je datirati u antički, ranokršćanski i srednjovjekovni period. Najranije slojeve na Trgu Cimiter, prema pronađenom keramičkom materijalu u najnižim slojevima na dubini od oko 2,5 metra od današnje hodne površine trga, moguće je datirati u prvo stoljeće po

Kristu. Iz navedenog proizlazi veliki arheološki značaj trga Cimiter za kulturno-povijesnu baštinu grada Senja.

Ključne riječi: Trg Cimiter, arheološko istraživanje, srednji vijek, novi vijek, antika, grobovi, ljudske kosti, medaljice, novac, nakit, keramika, zidovi, podnica

S namjerom prikupljanja materijalnih dokaza o ukopima na Trgu Cimiter i kontinuiteta njegova korištenja kao groblja tijekom povijesti te prikupljanja arheoloških podataka o kulturnim slojevima, u studenome i prosincu 2015. godine na prostoru Trga Cimiter (k.č.676, katastarska općina Senj, Ličko-senjska županija) na površini od 30 m² tvrtka Arheolog iz Ugljana provela je zaštitna arheološka istraživanja koja su tema ovog rada.¹ U dogovoru s nadležnim konzervatorom odlučeno je da se arheološka sonda postavi između desne lađe Katedrale Uznesenja Blažene Djevice Marije i ogradnog zida Trga Cimiter.

Povijesni podatci o trgu Cimiter²

Trg Cimiter kroz povijest je služio kao gradsko groblje.³ Arheološki je jedan od najznačajnijih trgova grada Senja koji povezuje najreprezentativnije kulturno-povijesne spomenike grada Senja: romaničko-gotičko-baroknu senjsku katedralu Uznesenja BDM, zvonik katedrale, renesansnu palaču Živković, baroknu palaču Carina (u kojoj je smješten Župni dvor), gotičko-renesansno-baroknu palaču Vukasović (u kojoj je smješten Gradski muzej Senj) i zgradu Sakralne baštine (u kojoj je Biskupijski i Kaptolski arhiv, Biskupijska knjižnica i Riznica katedrale te rezidencija nekadašnjeg senjskog odnosno današnjeg gospićko-senjskog biskupa). To je prostor koji okružuje senjsku katedralu Uznesenja BDM i potvrđuje običaj pokapanja pokojnika tijekom srednjeg vijeka u blizini crkava⁴, a kroz povijest je bio predodređen da se u njegovoj

¹ Arheološka istraživanja naručio je Grad Senj zahvaljujući sredstvima Ministarstva kulture a izvođač istraživanja bio je ARHEOLOG d.o.o iz Ugljana, tvrtka dipl. arh. Damira Martinova; voditelj istraživanja bio je Andrija Nakić, dipl. arh. Radove je nadzirao nadležni Konzervatorski odjel iz Gospića u osobi pročelnika Odjela d.i.a. Hrvoja Giaconija. Radove je pratio i Gradski muzej Senj, u osobi prof. Blaženke Ljubović, kao gradske institucije zadužene za brigu o kulturno povijesnoj baštini Grada Senja.

² Cimiter od lat. *coemeterium* – groblje.

³ A. GLAVIČIĆ, 1992, 88. Prvi sačuvani podatak o groblju na Cimiteru nalazi se u Statutu Senjskog kaptola iz 1380. godine.

⁴ M. BOGOVIĆ, 1988, 22. U većim crkvama pokapali su se uglednije ličnosti, a oko njih su postojala groblja. To znamo za prostor oko crkve sv. Marije, katedrale i za prostor oko crkve sv. Ivana Krstitelja.

blizini izgrade za Senj povijesno važne građevine kao što je u antičko vrijeme pogansko svetište *Magna Mater*, a afirmacijom kršćanstva crkva sv. Marije-katedrale.⁵ Njegovo crkveno – povijesno značenje ogleda se u tome što se na tom prostoru, prema povijesnim izvorima, već u 5. stoljeću nalazilo sjedište drevne Senjske biskupije te senjska glagoljska tiskara koja je djelovala u 15./16. stoljeću.

Ranijim arheološkim istraživanjima utvrđeno je da se sa zapadne, južne i istočne strane senjske katedrale nalaze grobovi. A Glavičić⁶ pretpostavlja kako se na prostoru (osobito sa zapadne i južne strane katedrale) nalazilo jedno kasnoantičko groblje vjernika prve kršćanske zajednice antičke Senije, i to od kraja 4. do kraja 6. st. koje je devastirano ukopima u srednjem vijeku. Međutim, daljnjim arheološkim istraživanjima utvrđeno je da dio grobova pripada razdoblju od 12. do sredine 19. stoljeća. Nakon 19. stoljeća pokapanja se u cijelosti provode izvan grada na novoj lokaciji, odnosno na novoosnovanom gradskom groblju sv. Vid.

Godine 1993. nova arheološka istraživanja na dijelu trga ispred pročelja katedrale, tj. na rubu površine koja je do 19. stoljeća služila za gradsko groblje proveo je R. Starac.⁷ Tim istraživanjima pronađeni su zanimljivi i vrijedni arheološki nalazi kao što su očuvani ostatci antičke arhitekture, ostatci razne keramike, mozaika i novca. Također su otkriveni vrlo plitko položeni kasnoantički, kasnosrednjovjekovni i novovjekovni ukopi na temelju kojih se potvrđuje kontinuitet ukapanja pokojnika na trgu od kasnoantičkih preko ranokršćanskih i srednjovjekovnih razdoblja sve do 19. stoljeća. U svim dosadašnjim poslijeratnim arheološkim istraživanjima nailazilo se na ostatke paljevine i gareži a koje je povijesno moguće objasniti požarima koji su se dogodili tijekom ratnih razaranja antičke Senije i srednjovjekovnog Senja.⁸

Nažalost, zbog ograničenih financijskih sredstava ovim istraživanjima nije se uspjelo u cijelosti istražiti trg i na taj način konačno dobiti potpunu i cjelovitu njegovu povijesnu i arheološku sliku.

Nakon završetka arheoloških istraživanja i vraćanja prostora u prvobitno stanje, došlo je do urušavanja pločnika uz ogradni zid trga, kojom prilikom su se otvorile dvije odvojene zidane grobnice unutar kojih su nabacane ljudske kosti. Zbog veće količine ljudskih kostiju ove grobnice smatramo zajedničkim

⁵ A. GLAVIČIĆ, 2001, 33-36; R. STARAC, 1999, 71-88; I. DEGMEDŽIĆ, 1951, 251-262.

⁶ A. GLAVIČIĆ, 1992, 88, 93-94; I. DEGMEDŽIĆ, 1951, 251-262.

⁷ R. STARAC, 1999, 71-88.

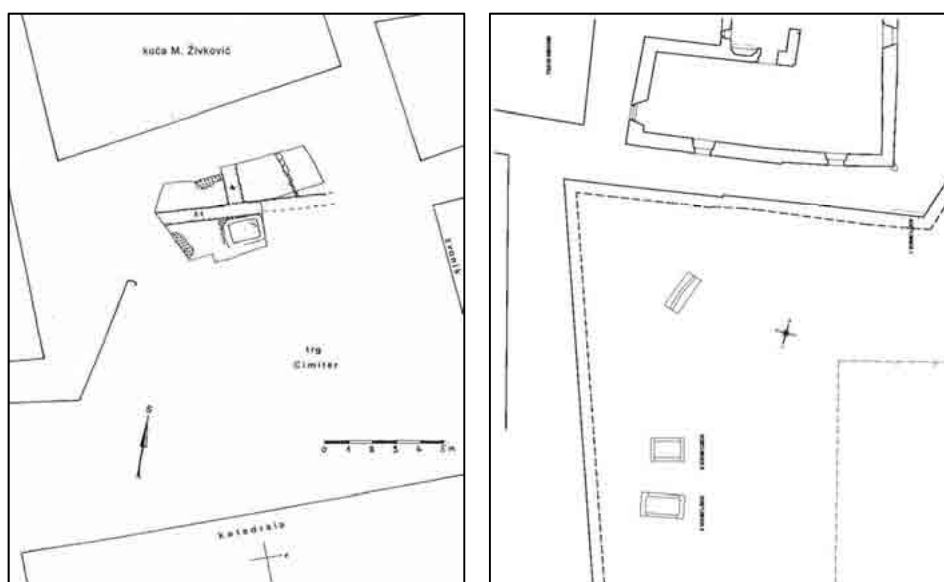
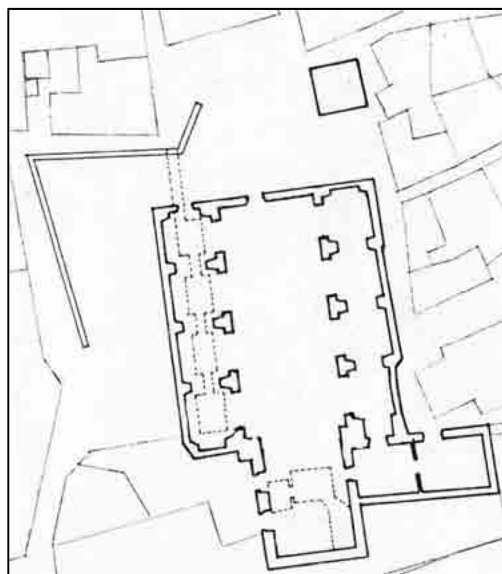
⁸ B. LJUBOVIĆ, 2001, 14-15.

Sl. 1. Tlocrt Trga Cimiter s okolnim zgradama na katastarskom planu grada Senja s ucrtanim lokacijama arheoloških istraživanja provedenih u razdoblju od 1993. do 2015.

grobnim rakama u koje su zasigurno, zbog nedostatka prostora, sahranjivalo više osoba. Po načinu gradnje i slaganja opeke u unutrašnjosti ove grobnice imaju sličnosti s kriptom⁹ koja se nalazi ispod desne lađe katedrale u kojoj su grobnice iz 18. i 19. st. te ih možemo smatrati kao nastavkom gradnje na ovom groblju za potrebe novih ukopa. Grobnice je dokumentirao Gradski muzej Senj (fotografije i skica prostora u prilogu), međutim da bi se dobilo više preciznijih podataka o grobnicama potrebno je detaljnije istražiti njihovu arhitekturu i unutrašnjost.

⁹ M. VILIČIĆ, 1971, 104.

Sl. 2. a – tlocrt Trga Cimiter s katedralom; b-lokacija istraživanja 1993. godine; c – skica položaja grobnica – kosturnica otvorenih 2015. godine na trgu Cimiter (izradila geodetica K. Šolić).

Sl. 3-4. Izgled arhitekture u unutrašnjosti grobnica - kosturnica 2 i 3
(foto: B. Ljubović, prosinac 2015.)

Metodologija istraživanja

Zaštitna arheološka istraživanja na Trgu Cimiter, smještenom pored Katedrale Uznesenja Blažene Djevice Marije u Senju, započela su skidanjem kamenog popločanja hodne površine. Uz pomoć mehanizacije uklonilo se recentno popločenje sastavljeno od debljih kamenih ploča nakon čega se pristupilo ručnom iskopu arheoloških slojeva.

Nakon skidanja prvih recentnijih slojeva uočena je velika količina dislociranih ljudskih kostiju. Možemo pretpostaviti da je takvo stanje na terenu posljedica komunalnih infrastrukturnih radova na uređenju trga i premještanja kostiju na gradsko groblje sv. Vid izvan zidina grada provedenih nakon Drugog svjetskog rata. Unutar ovog sloja pronađeno je nekoliko dislociranih svetačkih medaljica. Nakon uklanjanja ovih slojeva utvrđene su grobne rake orijentirane u pravcu sjever-jug. Ove su pak presjeckle grobove orijentirane u pravcu istok - zapad. Pokojnici su polagani u grobne rake na leđa u ispruženom položaju s rukama na prsima ili truhu. Sveukupno je izdvojeno 23 kosturna ostataka unutar 15 grobova koji su donekle intaktni. U ovim slojevima ili pak onima koji su neposredno prethodili grobovima u koje su bili ukopani ovi pokojnici, osim kostiju, pronađeni su i nalazi karakteristični za nekropole novovjekih globalja kao što su razne svetačke medaljice, kopče te ostali dijelovi nošnje.

U nastavku radova uočeni su zidovi, definirani kao najstariji – rimski, koji su djelomično uništeni ranije spomenutim grobnim ukopima. Otkriveni slojevi u potpunosti su sadržavali isključivo kasnoantički keramički materijal. Ovaj dio terena nije se mogao istražiti do kraja bez širenja sonde, a što ovim arheološkim istraživanjem nije planirano.

Rezultati istraživanja

Tijekom istraživanja uočeni su zidovi SJ 14 i SJ 70 koji su djelomično uništeni ranijim ukopima. Na prostoru između tih dvaju zidova pronađeno je nekoliko slojeva urušavanja čijim se uklanjanjem došlo do podnice kao podloge za pod na kojoj se nalazio sloj gareži kao što je slučaj s podnicom na sjevernom dijelu sonde SJ 84 i zida SJ 71. Na zidu SJ 70, sa sjeverne strane, otkriven je prag gdje je s druge strane zida pronađeno kameno popločenje. Nakon što je uklonjena podnica, pronađeno je još nekoliko slojeva koji su sadržavali rimski materijal. S druge pak strane, na dijelu sonde između južnog profila i zida SJ 14, otkriveni su slojevi kasnoantičke keramike ispod njih evidentirana je struktura sastavljena od dvaju manjih.

Najraniji slojevi otkriveni na Cimiteru u Senju pronađeni su na dijelu sonde između zidova SJ 79 i 71. Radi se o sloju koji obilježavaju nalazi

Sl. 5-6. Grobnice – Trg Cimiter - kosturnica 2 i 3 (foto: B. Ljubović, prosinac 2015.)

ulomaka amfora, fine keramike tzv. *terra sigilata* te nekoliko ulomaka lucerni koje karakterizira prednji dio s naglašenim volutama. Prema karakteristikama pronađenog keramičkog materijala ovaj sloj je datiran u prvo stoljeće poslije Krista. To je ujedno i najdublji dio sonde gdje su posljednji arheološki slojevi utvrđeni na dubini od 2,5 metra od današnje hodne površine. U to vrijeme; ili neposredno nakon prvog stoljeća, nastaje i zid SJ 79 koji je vjerojatno i najstarija struktura otkrivena ovim istraživanjem. Riječ je o pravilnom zidu istraženom u dužini od oko 2,5 metra koji se pruža okomito na bočni zid crkve. Radi se o zidu koji je sačuvan tek u jednom redu s jakim temeljnom stopom. Sastojao se od priklesanog kamena sлагanog u redove te povezanog s većom količinom žbuke. Tjeme ovog zida u narednom periodu je poslužilo kao hodna površina, tj. dio podnice unutar srednjovjekovnog objekta. U antičko doba nastaje i zid SJ 14. Radi se o zidu s istim smjerom pružanja i sličnom tehnikom gradnje kao zid SJ 79, osim što je ovaj zid sačuvan u visini od 0,5 metra. Na njega se, s njegove južne strane, naslanjao sloj bogat nalazima ulomaka amfora (SJ 94). Pregledom keramičkog materijala, ulomci amfora datirani su u razdoblje od trećeg do šestog stoljeća a većina pripada sjevernoafričkim proizvodnim centrima.

U narednom srednjovjekovnom periodu ovi zidovi su dobili sekundarnu funkciju. Tjeme zida SJ 79 inkorporirano je u podnicu izrađenu od kvalitetne žbuke koja je bila prelivena preko kamenog naboja debljine oko 10 centimetara. Podnica je na središnjem dijelu ulegnuta, a pružala se od zida SJ 14 s južne strane sve do zida otkrivenog na sjevernom dijelu sonde SJ 84 i zida SJ 71. Ovaj zid ima pravac pružanja kao i ostali spomenuti zidovi, no kvalitetom gradnje zaostaje za njima. Zidan je od nepravilnih kamenja, bez vidljivih redova sлагanja kamena, uz veliku količinu žbuke. S njegove zapadne strane otkriven je ulazni prag oblikovan debljom naslagom žbuke. Ovaj zid, skupa sa žbukanom podnicom i zidom SJ 14, tvori prostoriju čiji se ulaz nalazio na mjestu otkrivenog praga na zidu SJ 79. Prag je s vanjske strane vodio na dio sonde, gdje je otkriven kameni naboj čija je kamena površina zaglačana, tj. istrošena od hodanja. Potpuni kontekst ovih nalaza nije bilo moguće utvrditi zbog ograničenosti istraženog prostora.

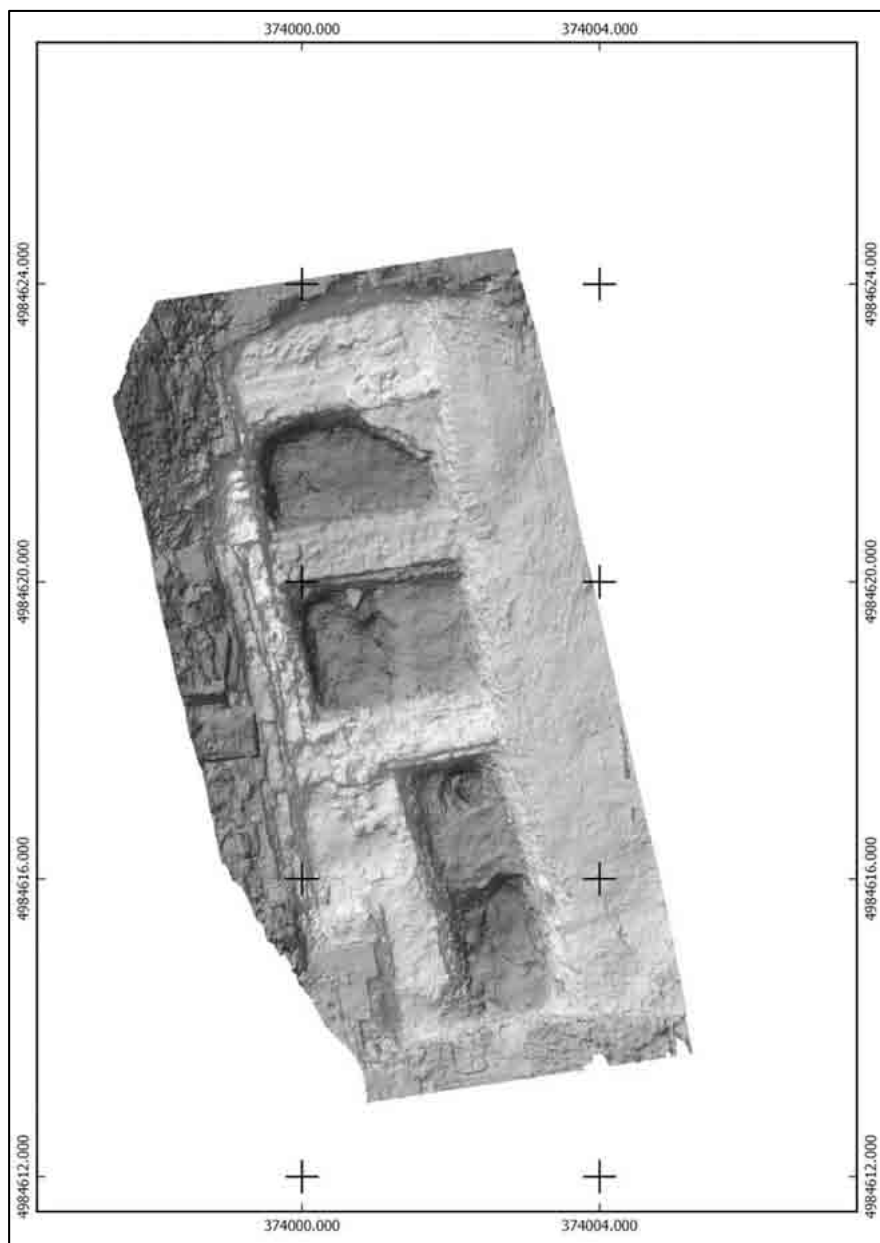
Neposredno uz podnicu unutar ove prostorije, ali i s vanjske strane praga, otkriven je sloj pepela i gara iz čega se može zaključiti da je ova prostorija stradala u požaru. Osim sloja pepela i gara ova prostorija zasipana je slojevima zemlje kako bi u kasnijem periodu poslužila kao podloga novovjekim ukopima koji su otkriveni na gotovo svakom dijelu sonde na Cimiteru.

Sl. 7. Ukopi grobova na Trgu Cimiter (foto: Arheolog d.o.o., studeni/prosinac 2015.)

Sl. 8. Trg Cimiter – arheološka istraživanja studeni/prosinac 2015.
(foto: B. Ljubović, 2015.)

Sl. 9. Prikaz slojeva sonde na Trgu Ćimiter nakon istraživanja
(foto: Arheolog d.o.o., studeni/prosinac 2015.)

Sl. 10. Podnica i zidovi prostorije s ulaznim pragom
(foto: Arheolog d.o.o., studeni/prosinac 2015.)

GROBOVI

Horizont sjever – jug

Definirajući stratigrafske odnose unutar sonde na Trgu Cimiter u Senju, prvi otkriveni grobovi su oni orijentirani sjever-jug (u tekstu dalje spominjan kao mlađi horizont). Riječ je o tri groba dokumentirani kao grobovi 17, 25 i 27. Unutar grobova 17 i 27 izdvojena su po četiri kosturna ostatka pokojnika. Kosturi su izdvajani po položaju intaktnih kostiju, međutim postoje grobovi

Sl. 11-12. Otkriveni grobovi na lokalitetu Cimiter (foto: B. Ljubović, prosinac 2015.)

Sl. 13-14. Otkriveni grobovi na lokalitetu Cimiter (foto: B. Ljubović, prosinac 2015.)

koji su sadržavali i dio dislociranih kostiju. Unutar groba 25 pronađeni su kosturni ostatci jednog pokojnika. Smatra se da su ovi grobovi nešto mlađi od grobova orijentacije istok-zapad jer u svim slučajevima sijeku grobove istok-zapad. Grob 17 sijече grob 28, dok grobovi 25 i 27 sijeku grob 26. Pokojnici koji su pronađeni unutar ovih grobova orijentirani su u smjeru sjever - jug s glavom na sjevernoj strani. Pokojnici su redom položeni na leđa u ispruženom položaju s rukama prekrštenim na prsima ili trbuhu. Ovi grobovi poprilično su siromašni nalazima. Tek unutar groba 25 pronađene su dvije brončane karičice.

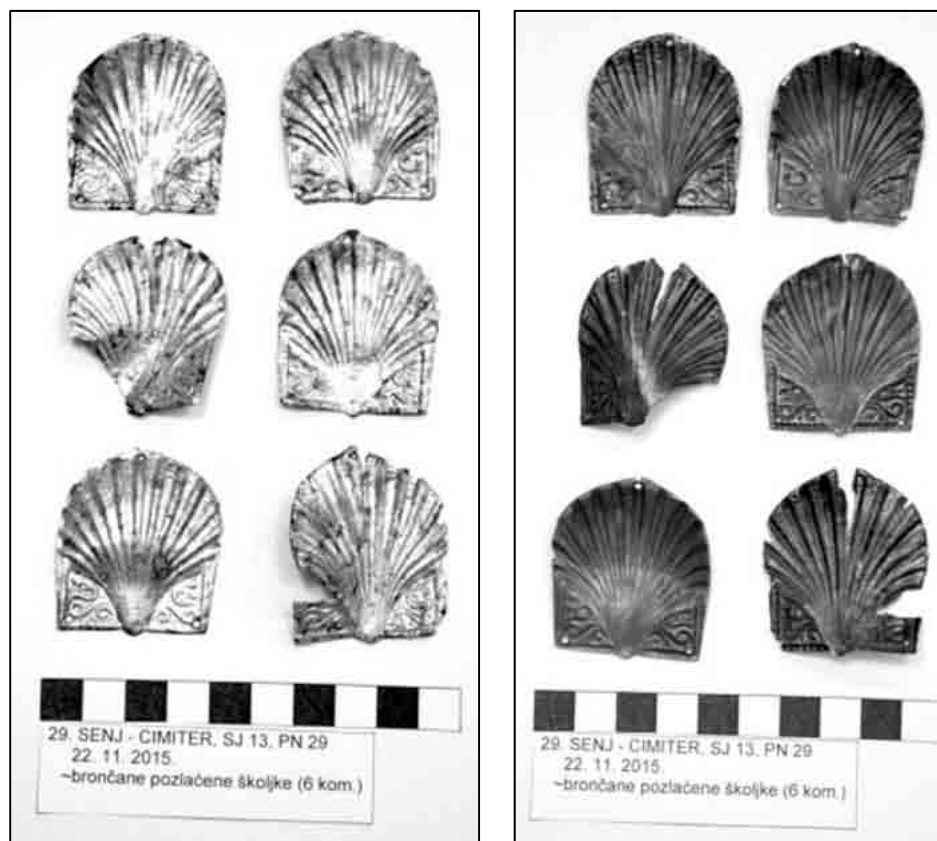
Horizont istok – zapad

Nakon što su istraženi grobovi orijentirani u smjeru sjever-jug na red su došli i oni orijentirani u smjeru istok-zapad. Radi se ukupno od 12 grobova koji se međusobno ne sijeku. Grobovi 26 i 28 djelomično su presječeni onim grobovima orijentiranim u smjeru sjever – jg. Pokojnik je položen na leđa u ispruženom položaju s rukama prekrštenim na prsima ili trbuhu i s glavom na zapadu. Ovom opisu odudara položaj kostiju unutar groba 16, u kojem su na istočnoj strani odlagane lubanje, dok se ostatak kostiju nalazio na zapadnoj strani groba.

Grobovi 20, 22, 23, 24 26 i 29 su ukopani u slojeve urušenja unutar prostorije omeđene zidovima SJ 14 s južne i zida SJ 70 sa sjeverne strane. Prilikom iskopa grobne rake/ukopa groba br. 29 djelomično je uništen zid SJ 14, dok je za potrebe ukopa groba 22 djelomično oštećen zid SJ 70. Grobovi 15, 16, 18, 19 i 28 su ukopani u slojeve južno od zida SJ 14. Ukop groba 19 je probio podnicu SJ 84, dok je ukop groba 28 djelomično uništio temeljnu stopu – zid 83. Unutar groba 18 izdvojeni su osteološki ostatci ukopa dvaju pokojnika *in situ* SJ 21 i SJ 52.

Ovi grobovi sadržavali su puno više nalaza od grobova horizonta sjever-jug. Tako je unutar grobova 16, 19, 23 i 26 pronađeno prstenje. Naprimjer, u grobu 23 pronađen je brončani prsten plitkog polukružnog presjeka koji je s vanjske strane ukrašen točkastim ukrasom. Unutar groba 16 pronađen je ulomak željeznog prstena napravljenog od iskucane lime. Na prstenu se nalazi i ukras - poligonalno polje ispunjeno staklom crvene boje. Prsten iz groba 19 sadržava prikaz ptice i zvijezde, dok onaj iz groba 26 polje ispunjeno staklenom pastom zelene boje. U grobovima 15 i 20 pronađene su okrugle brončane kopče s trnom, u grobu 19 nalaz srebrne četvero-jagodne naušnice, a u grobu 23 novčić. Pronađeni pokretni nalazi su uglavnom dislocirani kao posljedica devastacije lokaliteta, a o njima će se više saznati nakon stručne obrade.

Slojevi koji su prethodili razini sonde sadržavali su veliku količinu dislociranih ljudskih kostiju koje su se nalazile u grobovima zapunjenim zemljom. To su slojevi SJ 3 i SJ 13. Osim velikog broja kostiju, unutar ovih

Sl. 15-16. Pozlaćeni ukrasi u obliku školjki pronađeni na Trgu Cimiter
(foto: Arheolog d.o.o., studeni/prosinac 2015.)

slojeva pronađeno je više religioznih predmeta, prvenstveno svetačkih medaljica, koji su karakteristični za razdoblje novovjekih grobalja. Između ostalog, na medaljicama je prikaz sv. Benedikta i Bogorodice koja drži Isusa, sv. Ante Padovanskog i sv. Jurja. Također, pronađeno je i nekoliko primjera kasnosrednjovjekovnog novca koji i nije čest nalaz na jadranskoj obali. Prije svega, to se odnosi na banske denare koji se datiraju u prvu pol. 14. stoljeća. Najluksuzniji pronađeni predmeti zasigurno pripadaju školjkama izrađenim od brončane lime s pozlatom s vanjske strane. Pronađeno je šest takvih školjki a po rasporedu perforacija na njima vjerojatno su bile prišivene za komad odjeće.

Nadalje, potrebno je spomenuti strukturu otkrivenu ispod debelog sloja keramičkih ulomaka amfora (SJ 94) na južnom dijelu sonde, iza zida SJ 14.

Sl. 17. Dio keramičkog materijala iz sloja SJ 94.
(foto: Arheolog d.o.o., studeni/prosinac 2015.)

Radi se o dva uska zida između kojih se nalazi zapečena zemlja pomiješana s oblim kamenjem. Isto tako stjenke uskih zidova s unutarnjih strana su zapečene. Iako zbog suženosti iskopne površine nije bilo moguće istražiti taj dio sonde do kraja, pretpostavlja se da je riječ o dijelu vatrišta ili pak peći.

Povezujući arheološke nalaze s istraživanja na Trgu Cimiter provedenim 1993.¹⁰ godine u kojima je arheološka sonda postavljena ispred pročelja crkve i uspoređujući arheološke strukture otkrivene tom prilikom, načinom gradnje i pružanjem smjera zidova oni odgovaraju onim najranijim strukturama otkrivenim ovim istraživanjima. Postoji vjerojatnost da je dio ovih zidova (SJ 14) mogao pripadati bočnim arhitektonskim rješenjima ranokršćanske faze crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije što bi trebala potvrditi i buduća arheološka istraživanja na Cimiteru.

¹⁰ R. STARAC, 1999, 73, 84.

Zaključak

Provedena arheološka istraživanja potvrdila su ranija saznanja o Trgu Cimiter i njegovoj grobljanskoj namjeni kroz rimsko, ranokršćansko, srednjovjekovno i novovjekovno razdoblje, tj. od kasne antike do 19. stoljeća. Istraživanjima je utvrđeno da su novovjekovi ukopi devastirali stariju srednjovjekovnu fazu ukapanja koja je razorila ostatke antičke arhitekture, dok su komunalni radovi na uređenju trga u 20. stoljeću devastirali novovjeke ukope.

Na lokalitetu je istraženo 15 grobnica unutar kojih su otkrivena i dokumentirana donekle intaktna 23 kosturna ostatka. Nadalje, u više slučajeva uočene su dislocirane ljudske kosti zbog kasnijih grobnih ukopa kojima je devastiran lokalitet. Osim kostiju, dislocirani su i vrijedni grobni prilozi među kojima su posebno zanimljivi nalazi iz ranijih razdoblja kao što su: srebrne četverojagodne naušnice, brončane okrugle kopče s trnom, razno prstenje i sl. što će se detaljnije utvrditi nakon njihove obrade.

Prema pokretnom arheološkom materijalu i običaju pokapanja pokojnika u blizini crkve, najranije grobove možemo datirati na početak 14. stoljeća, dok ostale grobove prema grobnim nalazima, kao što su razne svetačke medaljice i ukrasni dijelovi nošnje, možemo datirati u kasnija razdoblja. Sloj dislociranih kostiju, prema nalazima, također možemo datirati u kasnija razdoblja.

Od pokretnih arheoloških nalaza antičke provenijencije, treba izdvojiti ulomke keramike poznate kao *terra sigillata*, zatim ulomke kasnoantičkih amfora. Kasnoantički nalazi zastupljeni su s nekoliko primjera novca kovanog za vrijeme Konstantina ili njegovih cezara (prva pol. 4. st.).

Uz pokretne nalaze značajni su i nalazi podnice i arhitekture kao što su ostatci zidova SJ 14, 70, 83 i 84. Zbog ograničenosti veličine sonde ove ostatke arhitekture nije bilo moguće do kraja istražiti te utvrditi međusobni kontekst. Međutim, prema tehnici gradnje i strukturi zidova moguće ih je datirati u antički, ranokršćanski i srednjovjekovni period.

Premda je riječ o maloj iskopnoj površini, rezultati istraživanja su značajan doprinos arheološkoj slici Trga Cimiter koja će biti potpunija kada se obradi pokretni arheološki materijal od kojeg su posebno izdvojeni pojedini nalazi.

Zbog kulturno-povijesne i arheološke vrijednosti Trga Cimiter, potrebno je izvršiti dodatna arheološka istraživanja kojima bi se obuhvatio preostali neistraženi prostor, čime bi se dobila cjelovita slika ovog trga kao osnova za njegovo konačno uređenje i prezentaciju.

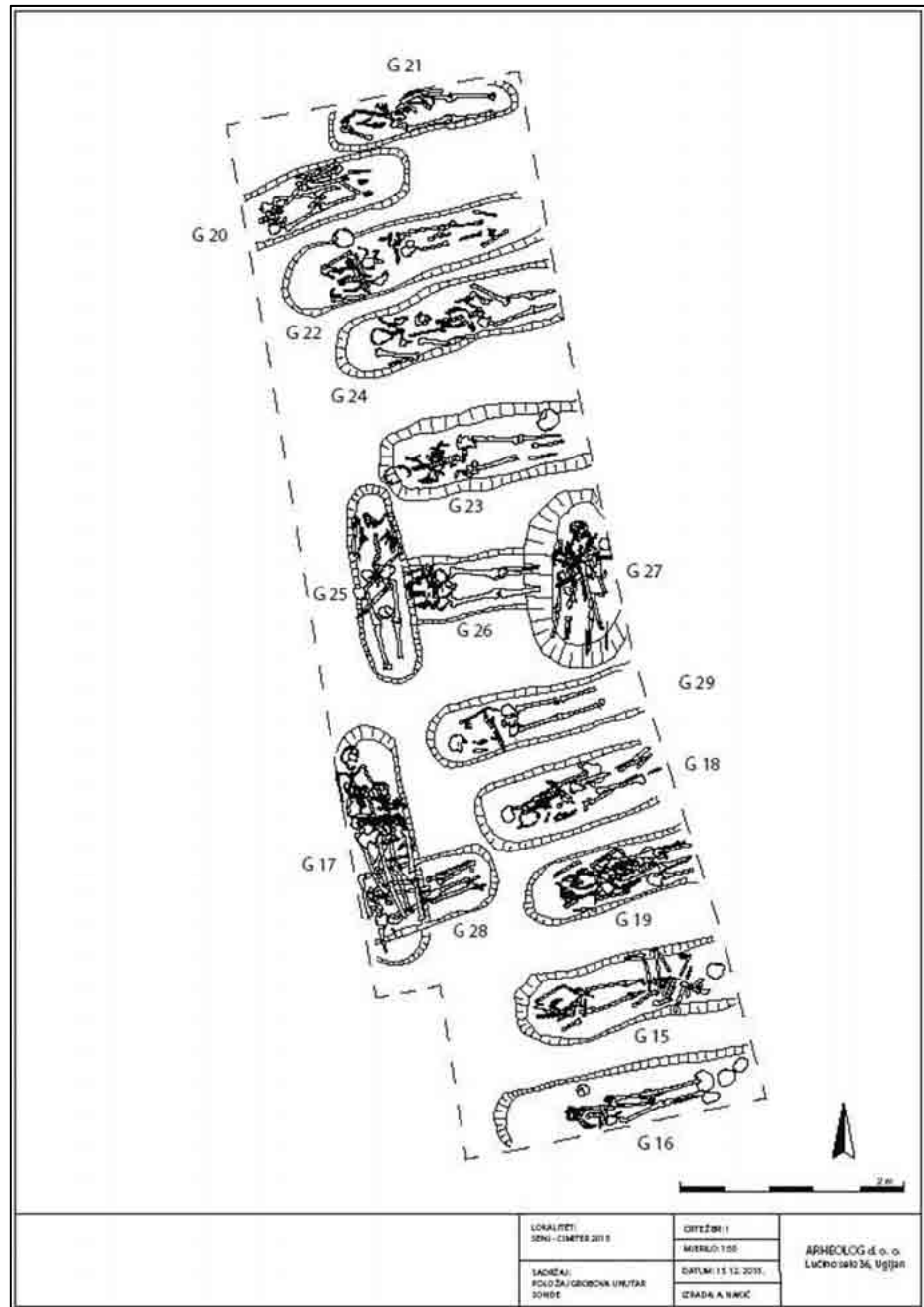

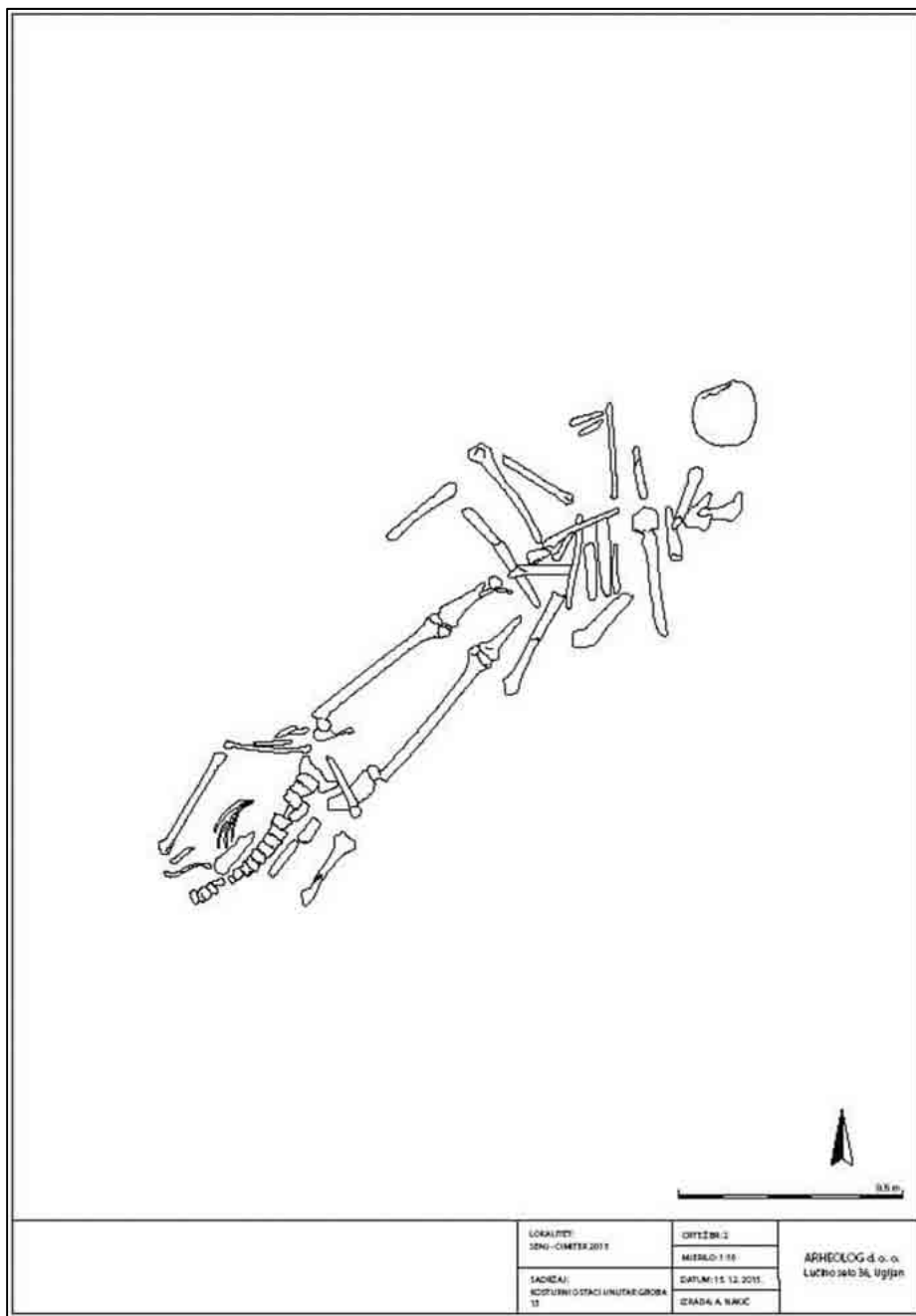
Sl. 18. Ulomak keramičke posude (foto: Arheolog d.o.o., studeni/prosinac 2015.)

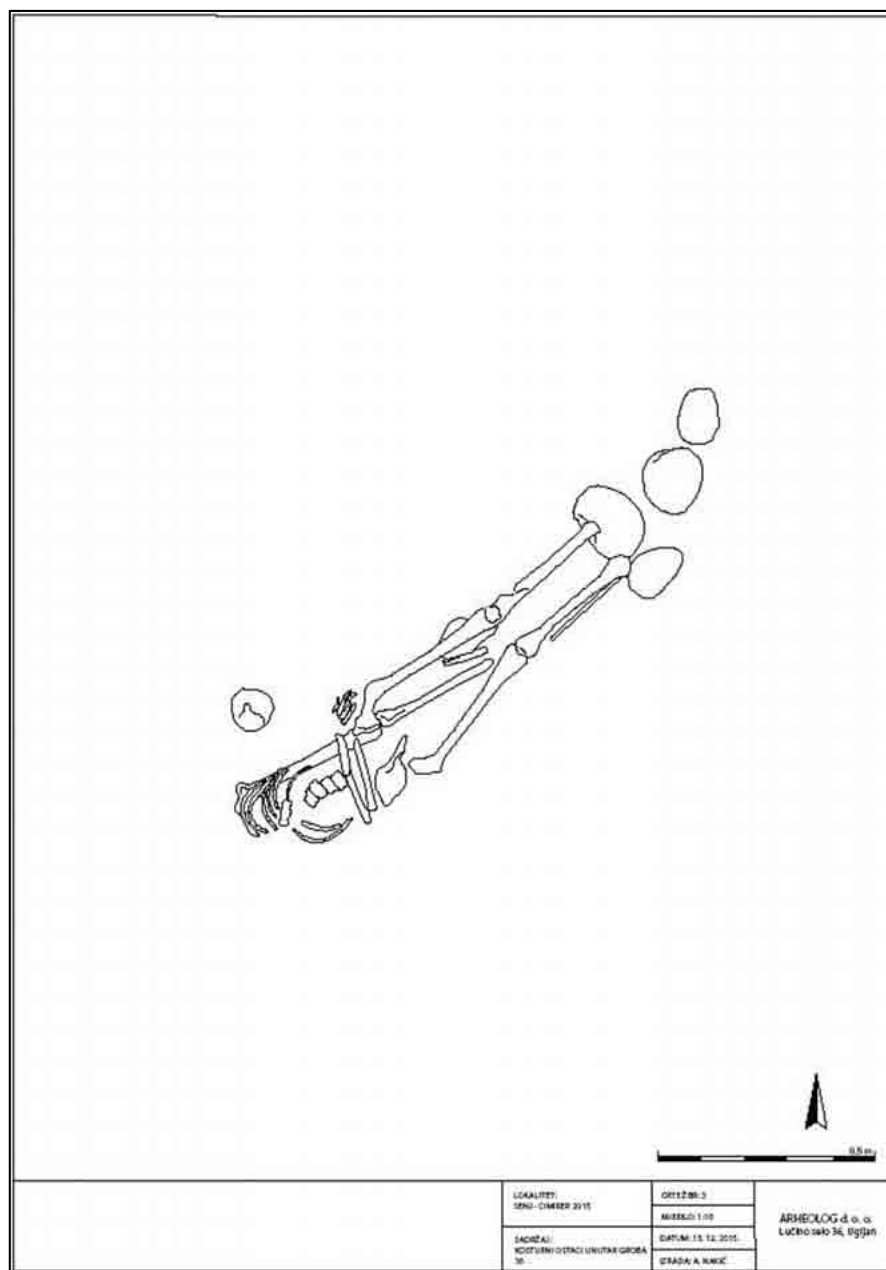
Literatura

- Mile BOGOVIĆ, Crkvene prilike u Senju u 14. stoljeću i Statut senjskog kaptola, *Senjski zbornik*, 15, Senj, 1988, 22.
- Ivica DEGMEDŽIĆ, Arheološka istraživanja u Senju, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, LIII (1950-1951), Split, 1952, 251-262.
- Ante GLAVIČIĆ Stara i nova groblja, grobovi na području grada Senja i šire senjske okolice (I), *Senjski zbornik*, 19, Senj, 1992, 81-108.
- Ante GLAVIČIĆ, Obnova katedrale Blažene Djevice Marije u Senju, *Senjski zbornik*, 28, Senj, 2001, 33-50.
- Blaženka LJUBOVIĆ, *Senj u prapovijesti, antici i ranom srednjem vijeku*, Senj, 2001.
- Ranko STARAC, Rezultati prve faze arheoloških sondiranja na trgu Cimiter u Senju, *Senjski zbornik*, 26, Senj, 1999, 71-88.
- Melita VILIČIĆ, *Arhitektonski spomenici Senja*, Rad JAZU, 360, Zagreb, 1971, 65-130.

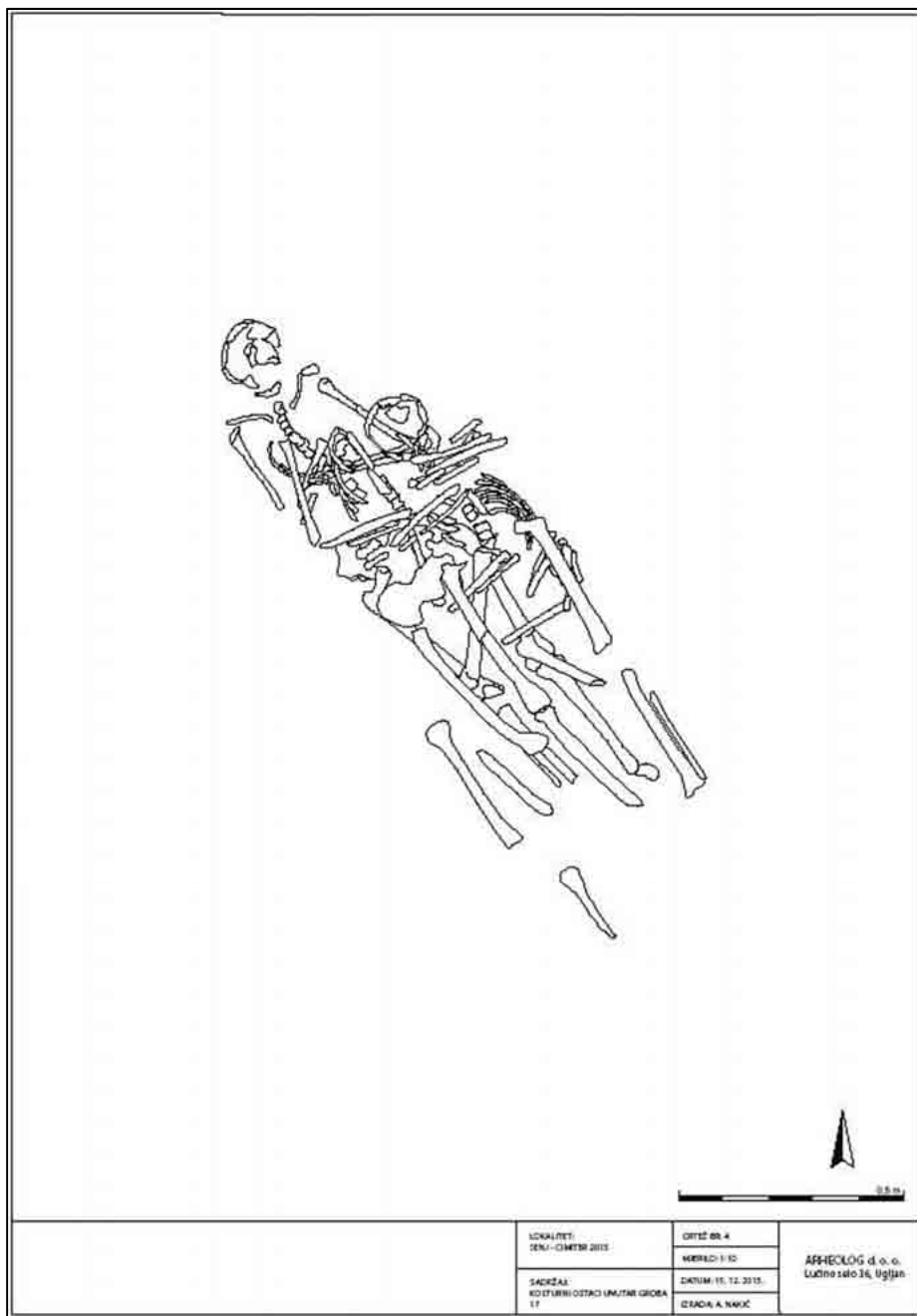
Prilozi – položaj grobova unutar sonde, crteži 1-15.

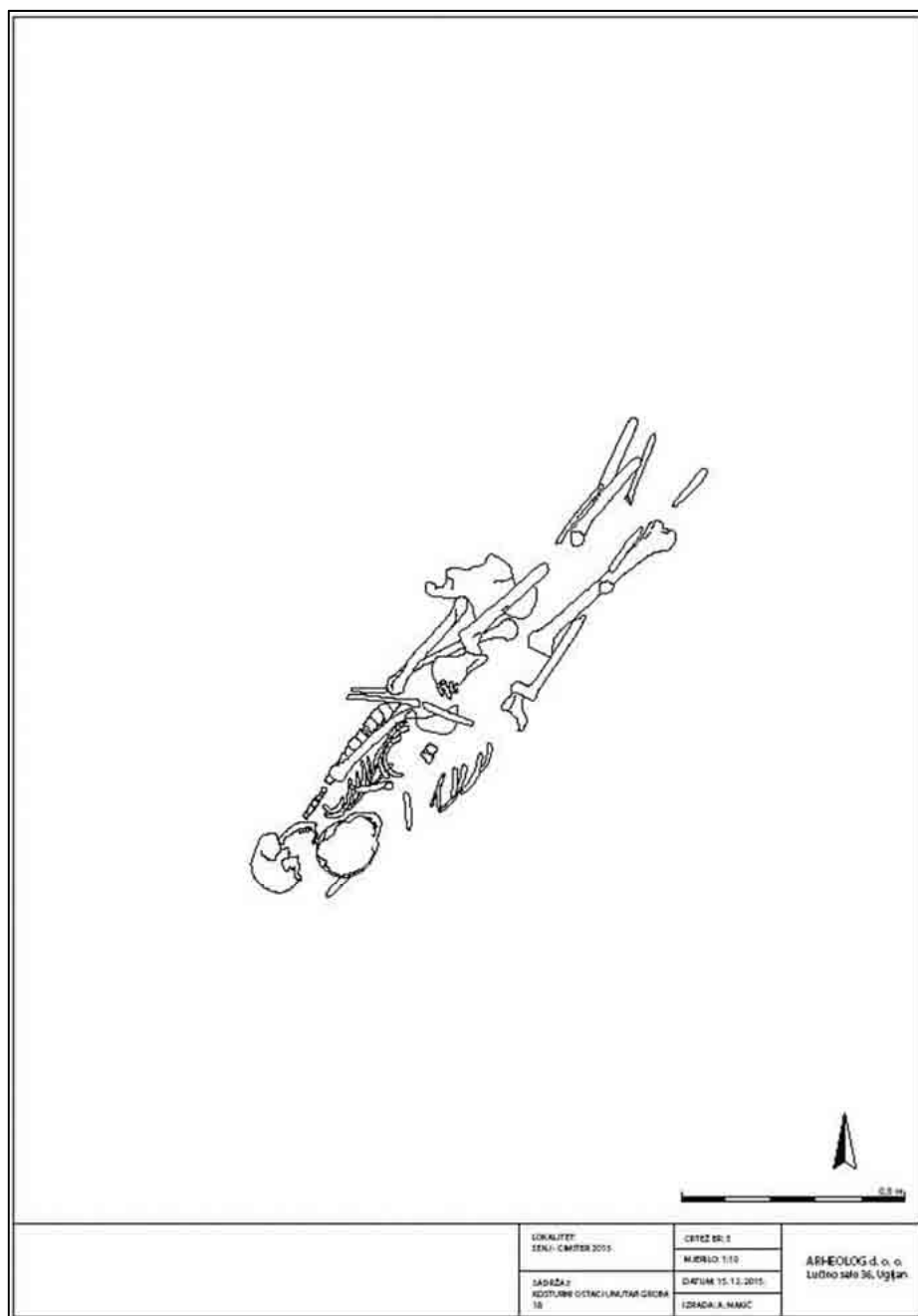

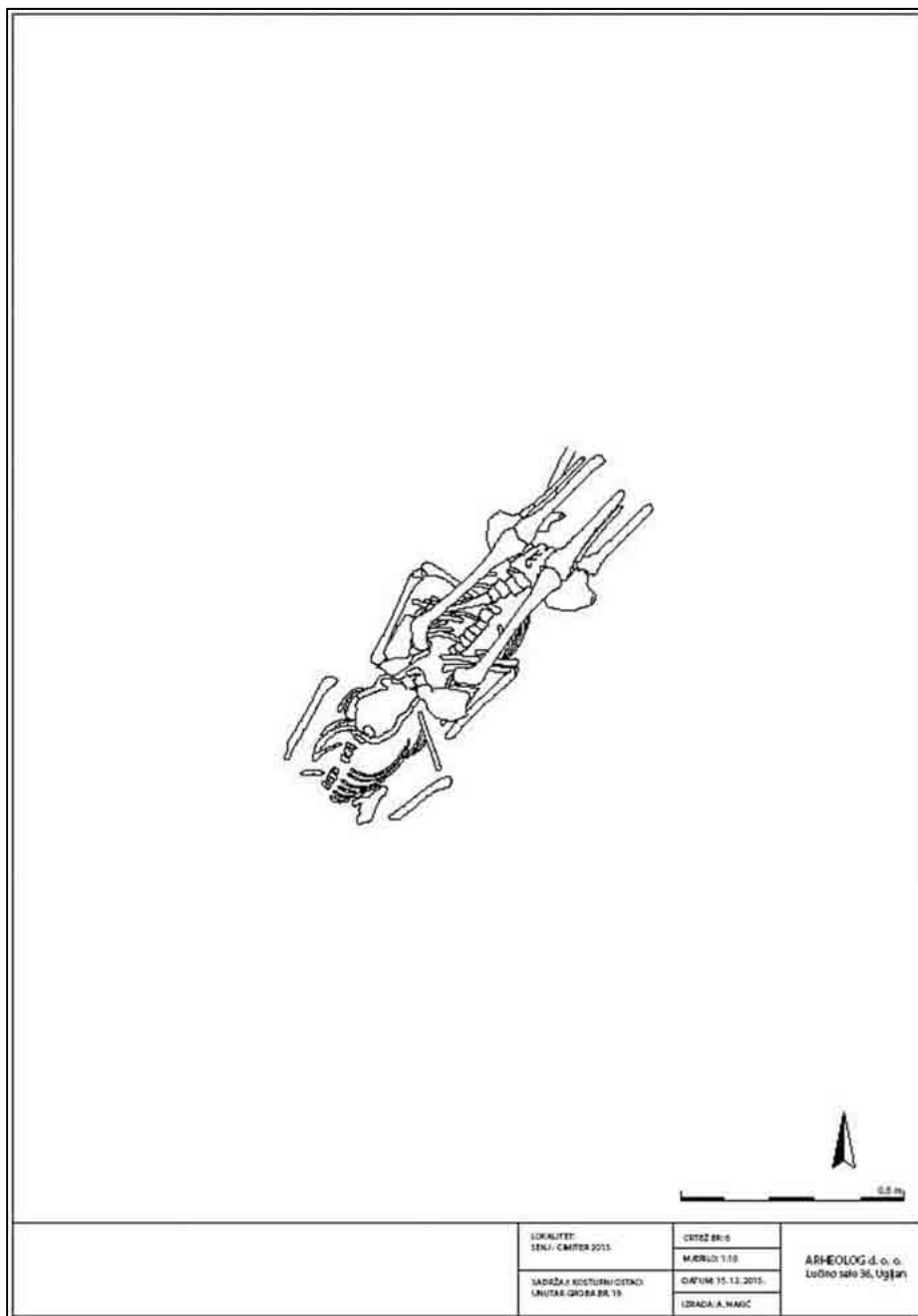

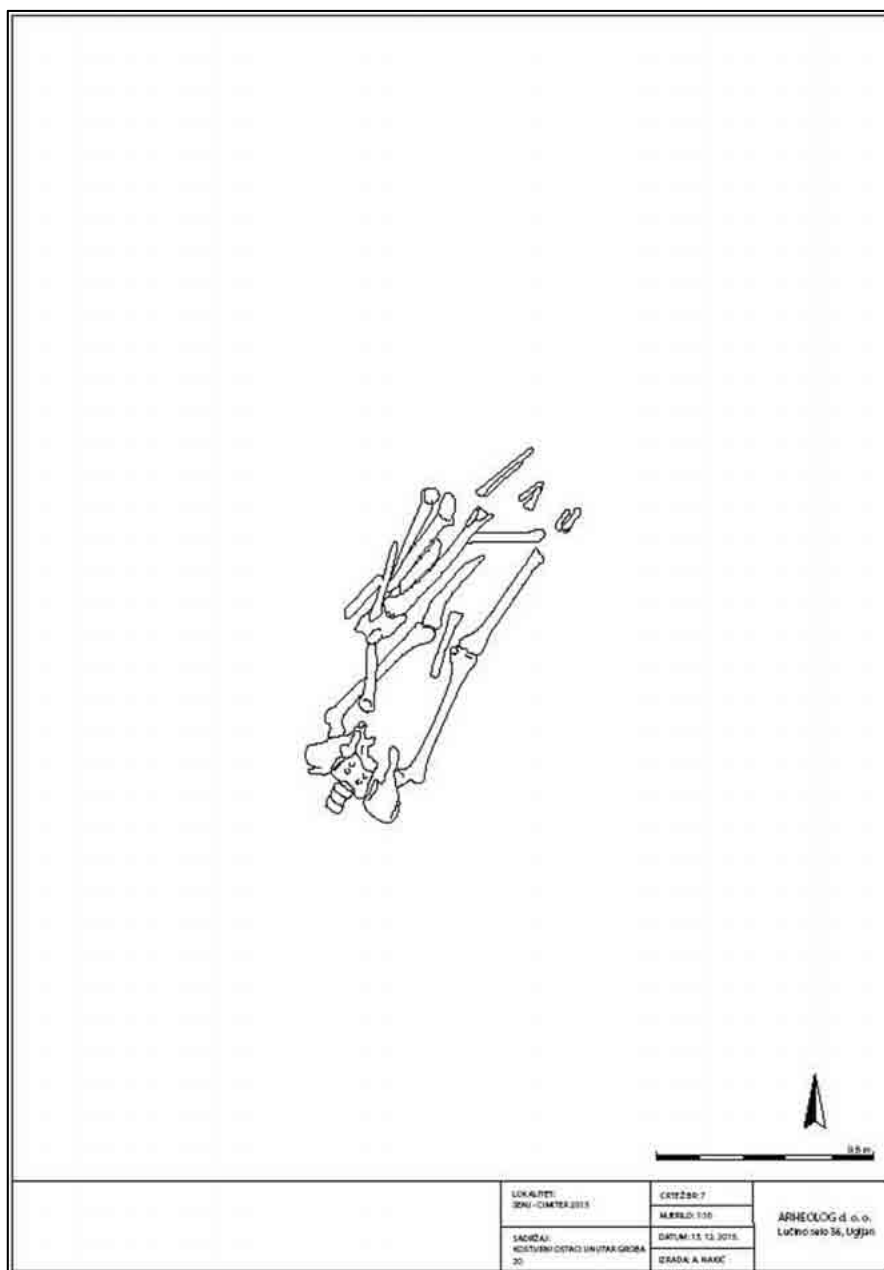

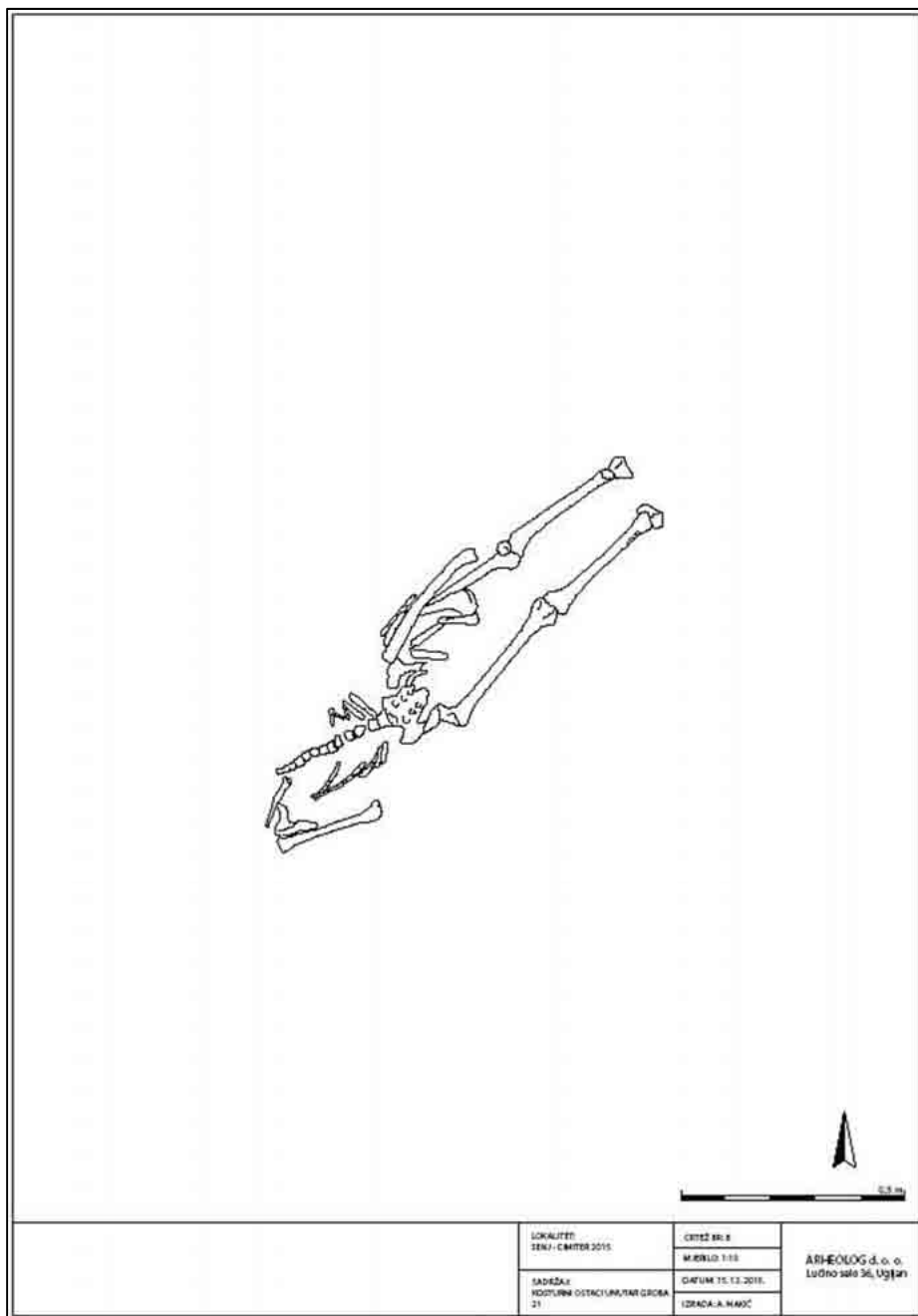
LOKALITET: SENJ - OMEZZ 2015	OSTATKI: MUSKULI I-III	ARHEOLOG d. o. o. Lučko sreb 36, Tuzla
SADRŽAJ: KOSTURNI OSTATCI UNUTRA GROBA 36	DATUM: 15. 12. 2015.	

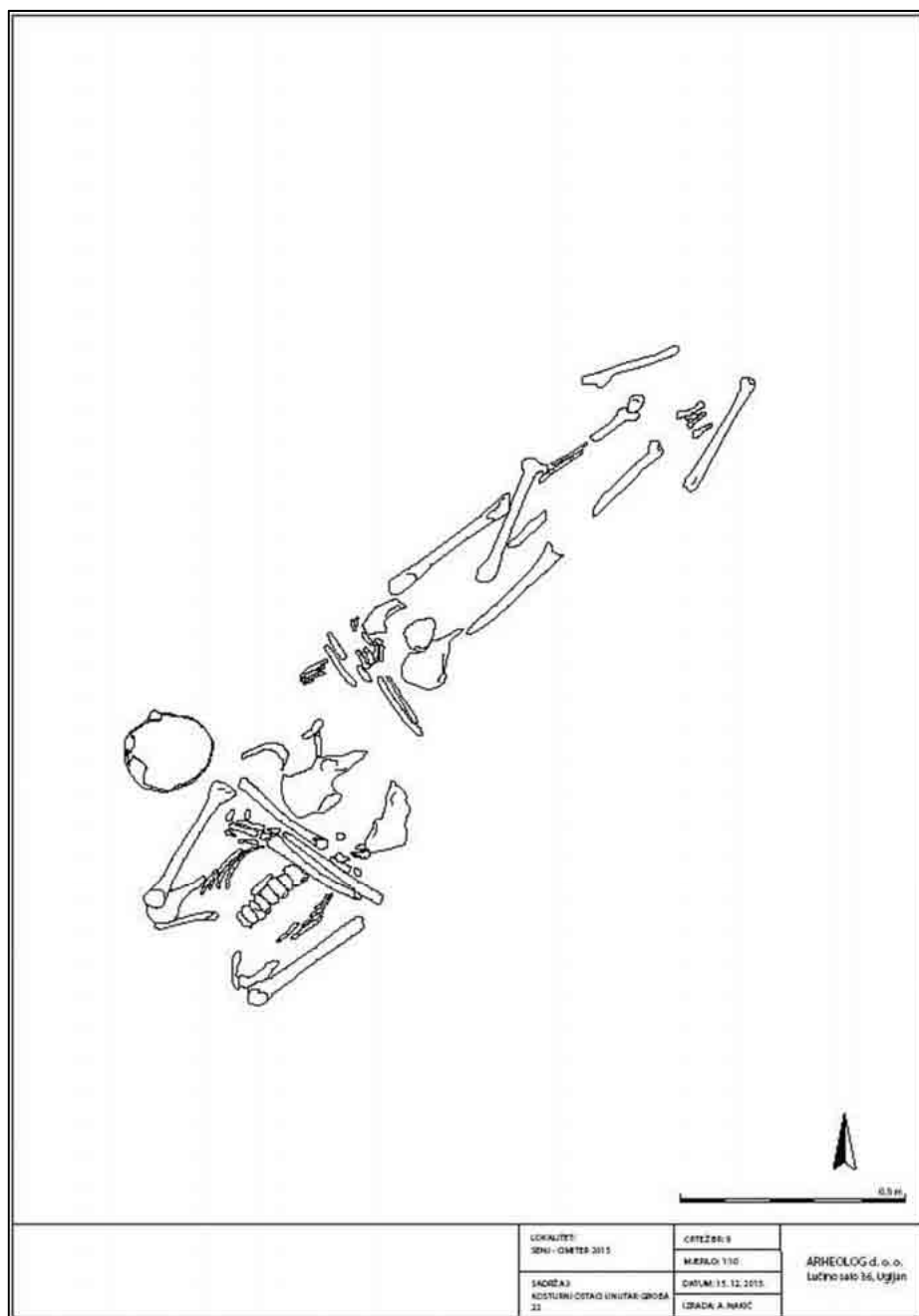

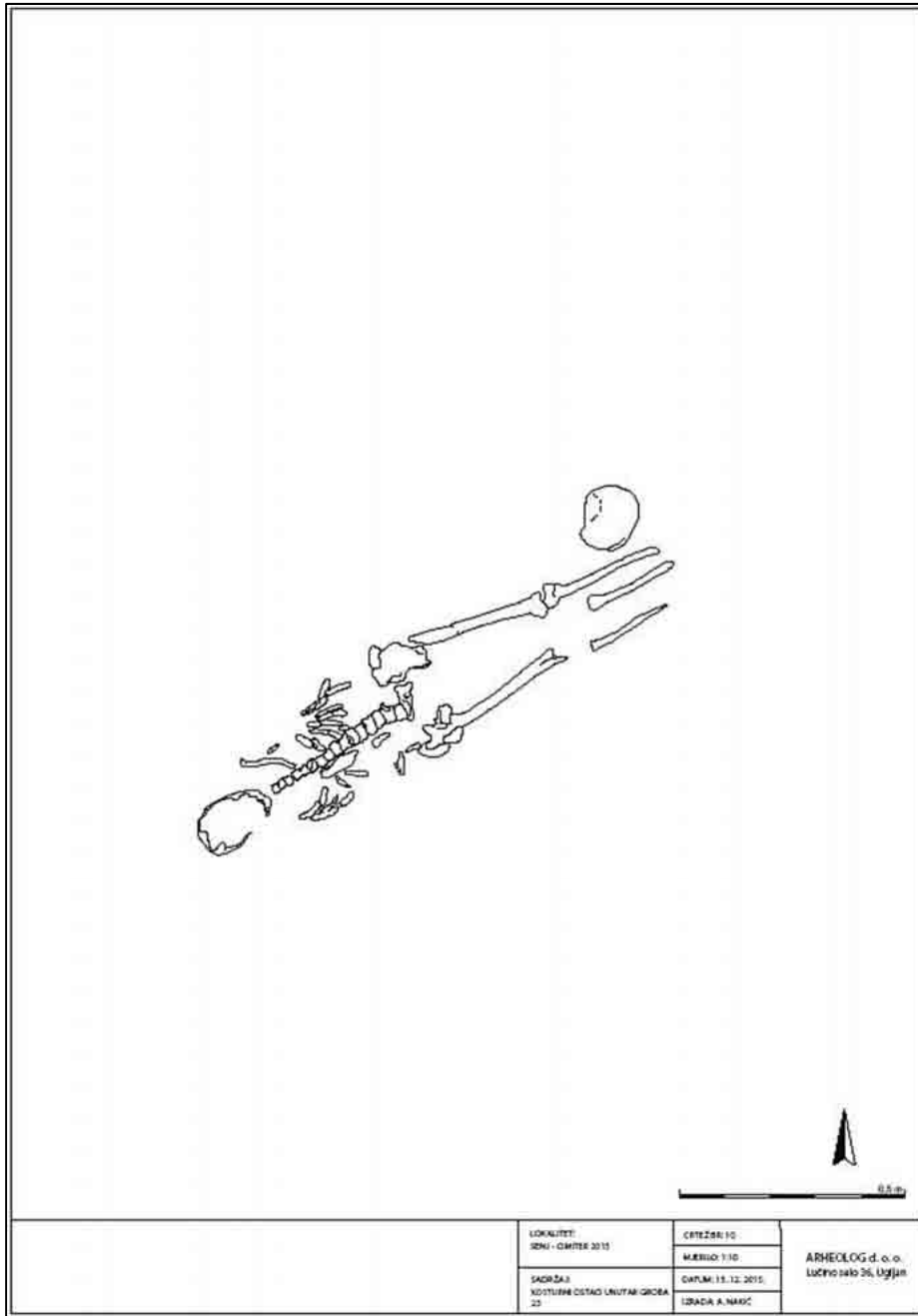

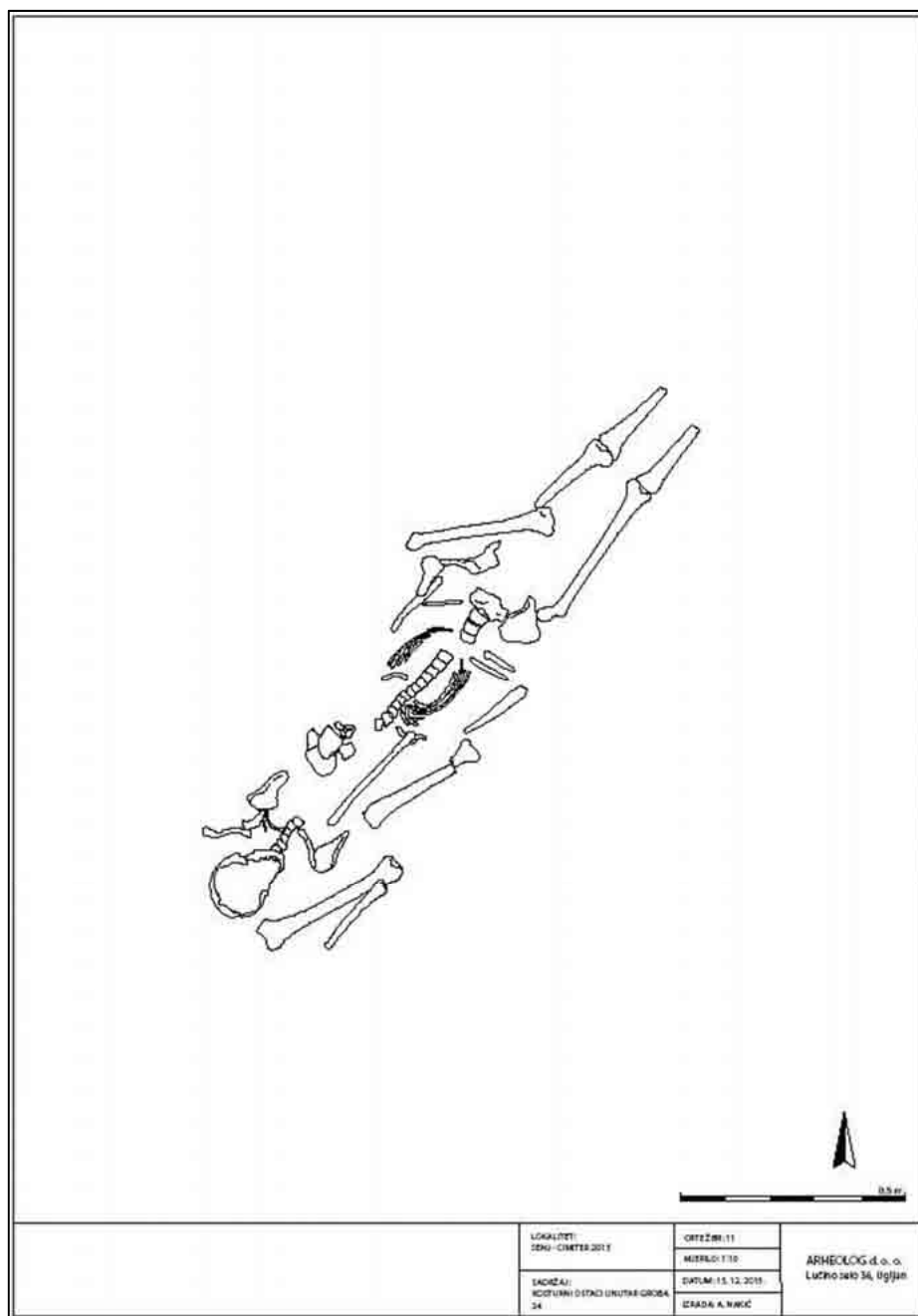

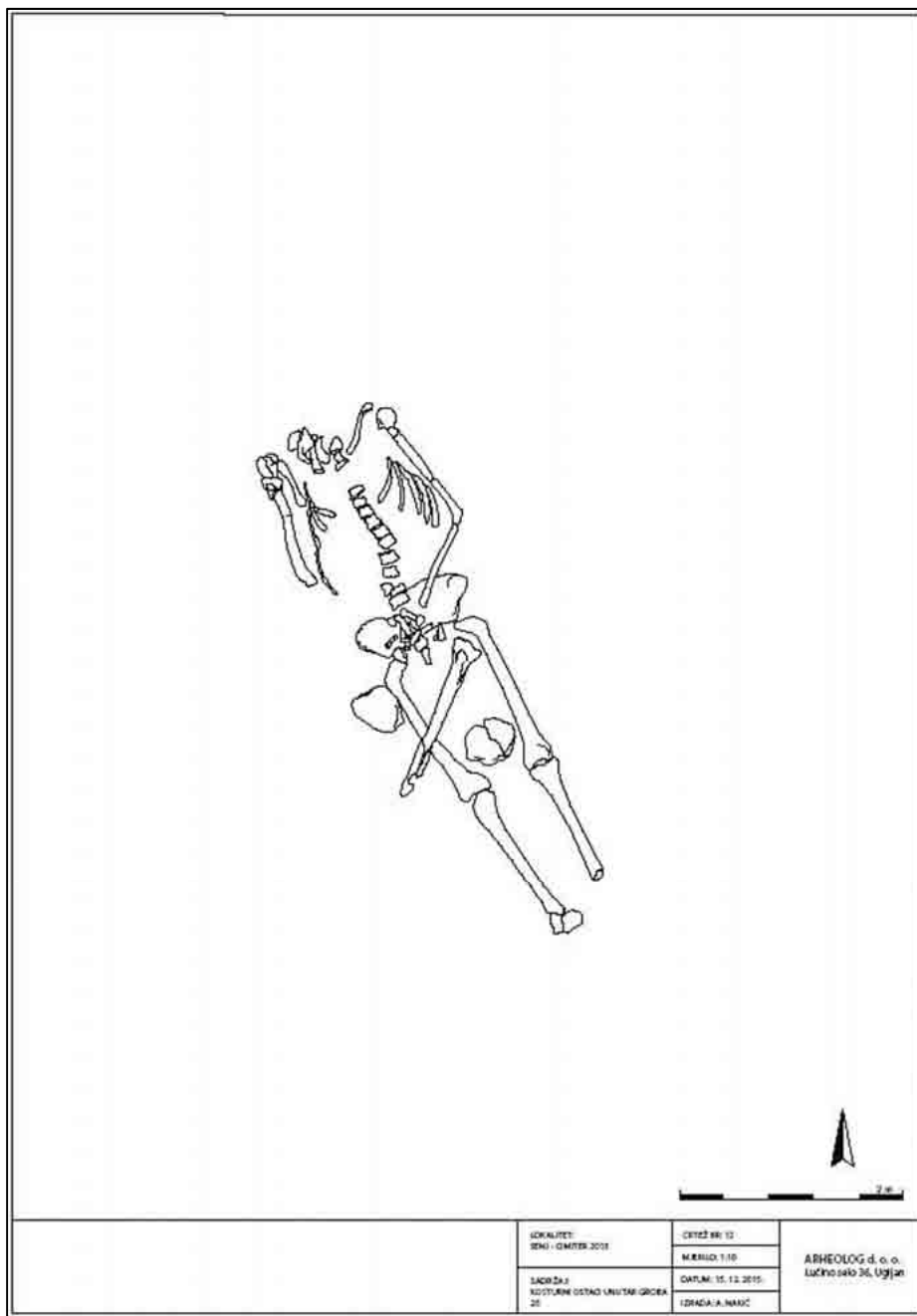

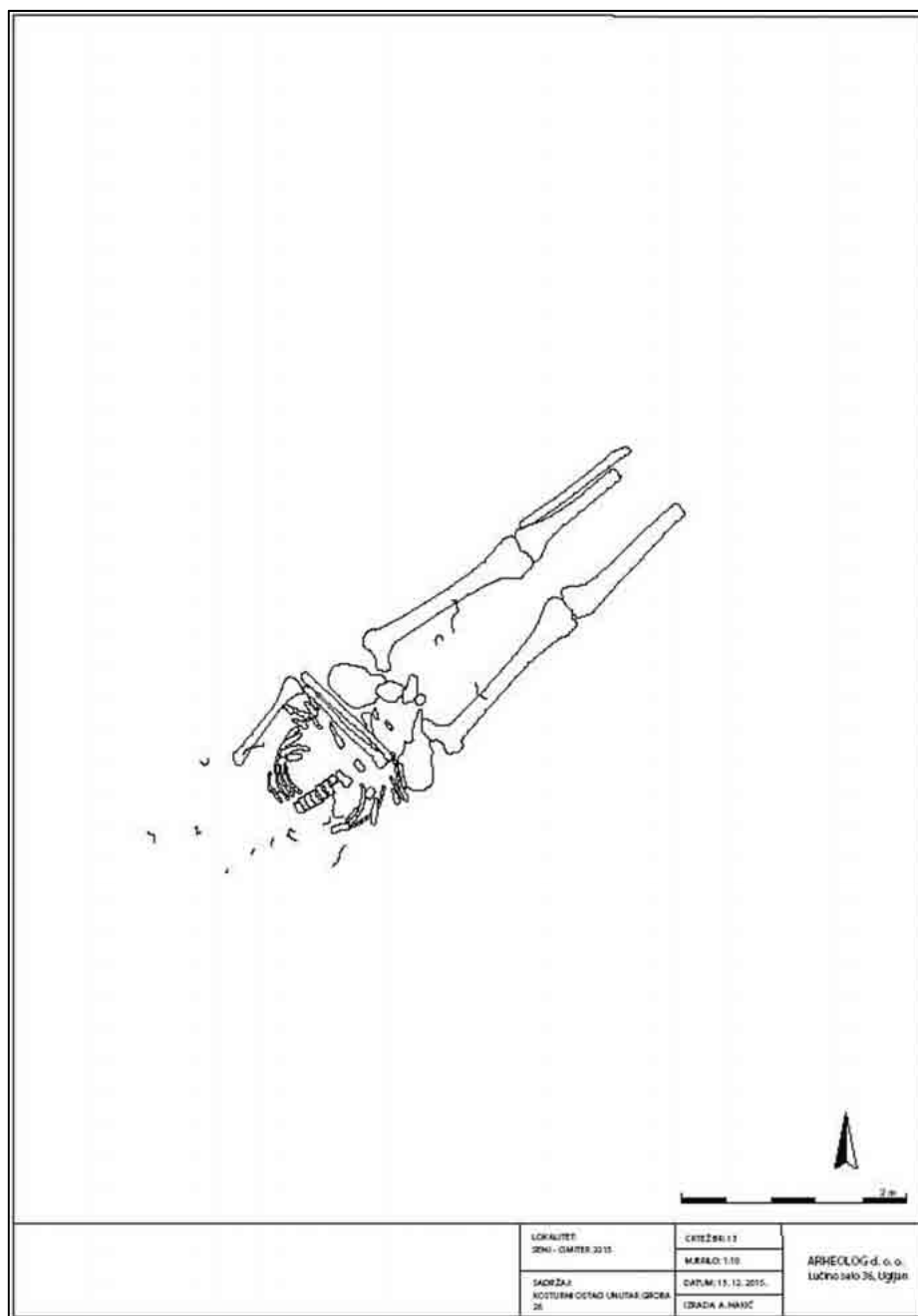

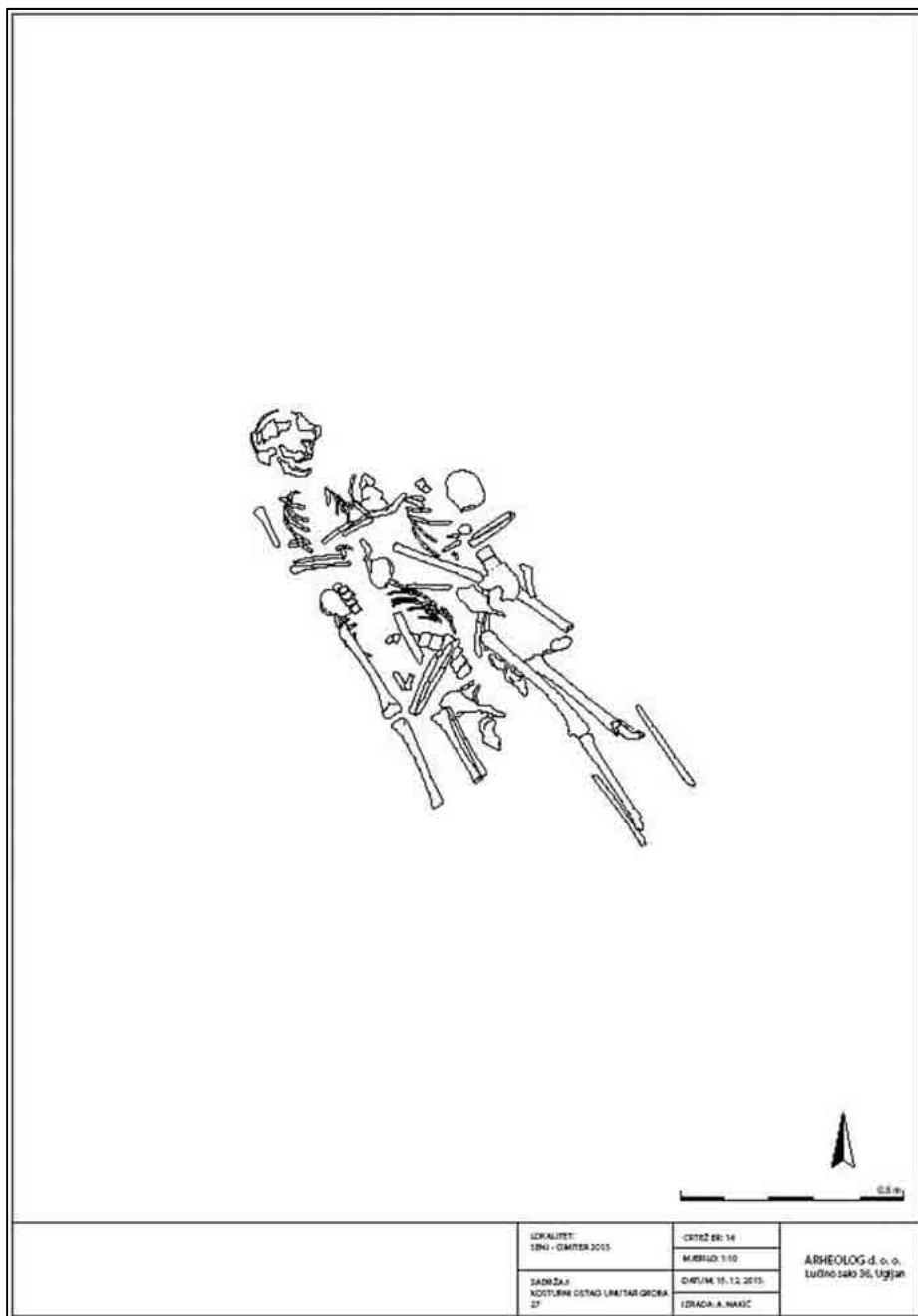

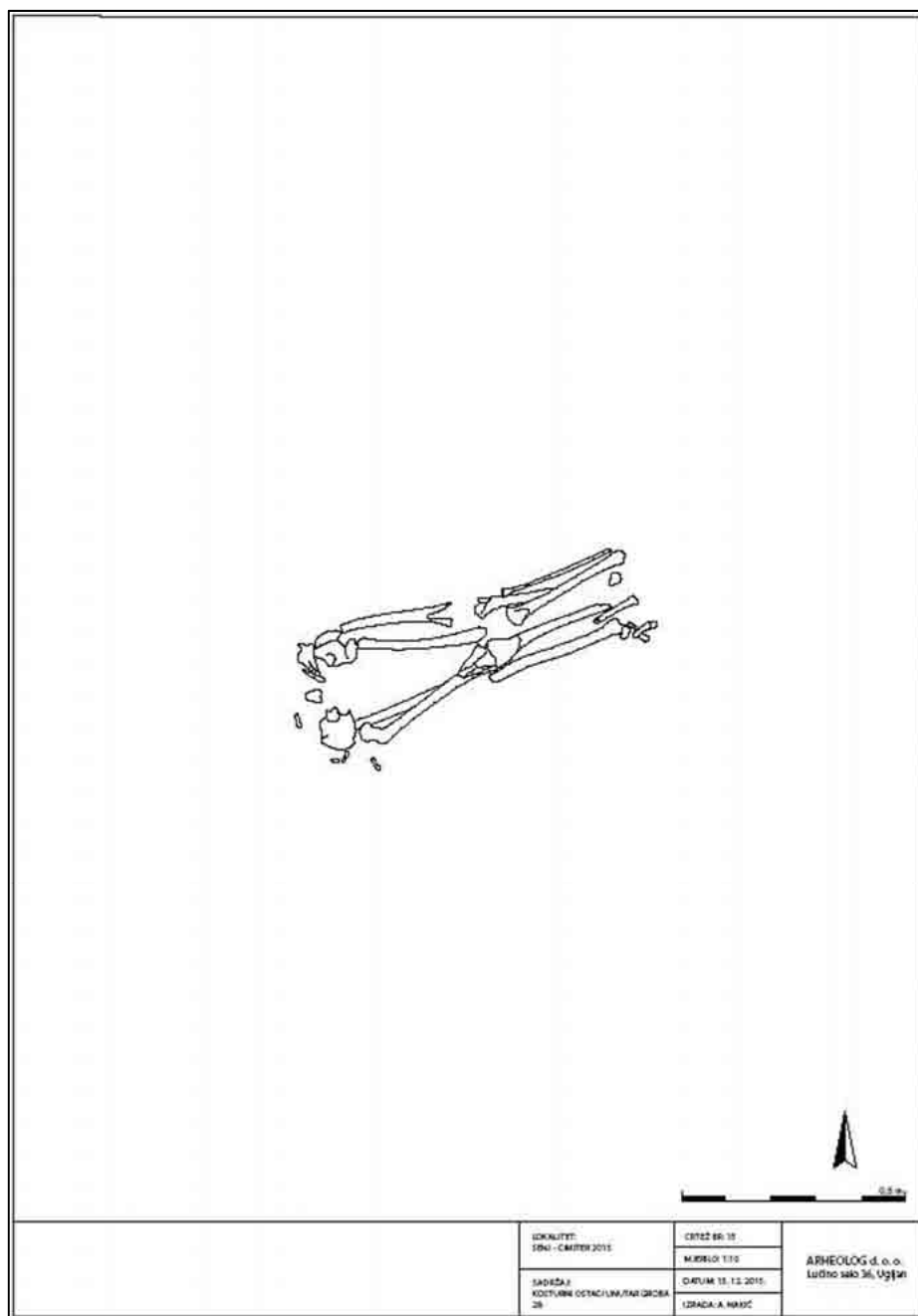
LOKALITET: SENJ - CIMETA 2013	OPREZNIK: MURLO 110	ARHEOLOG d.o.o. Lučno selo 36, Ugljan
SADRŽAJ: KOSTURNI OŠTAK UNUTRA GROBA 24	DATUM: 15. 12. 2013	
		IZRAĐIO: A. NAKIĆ

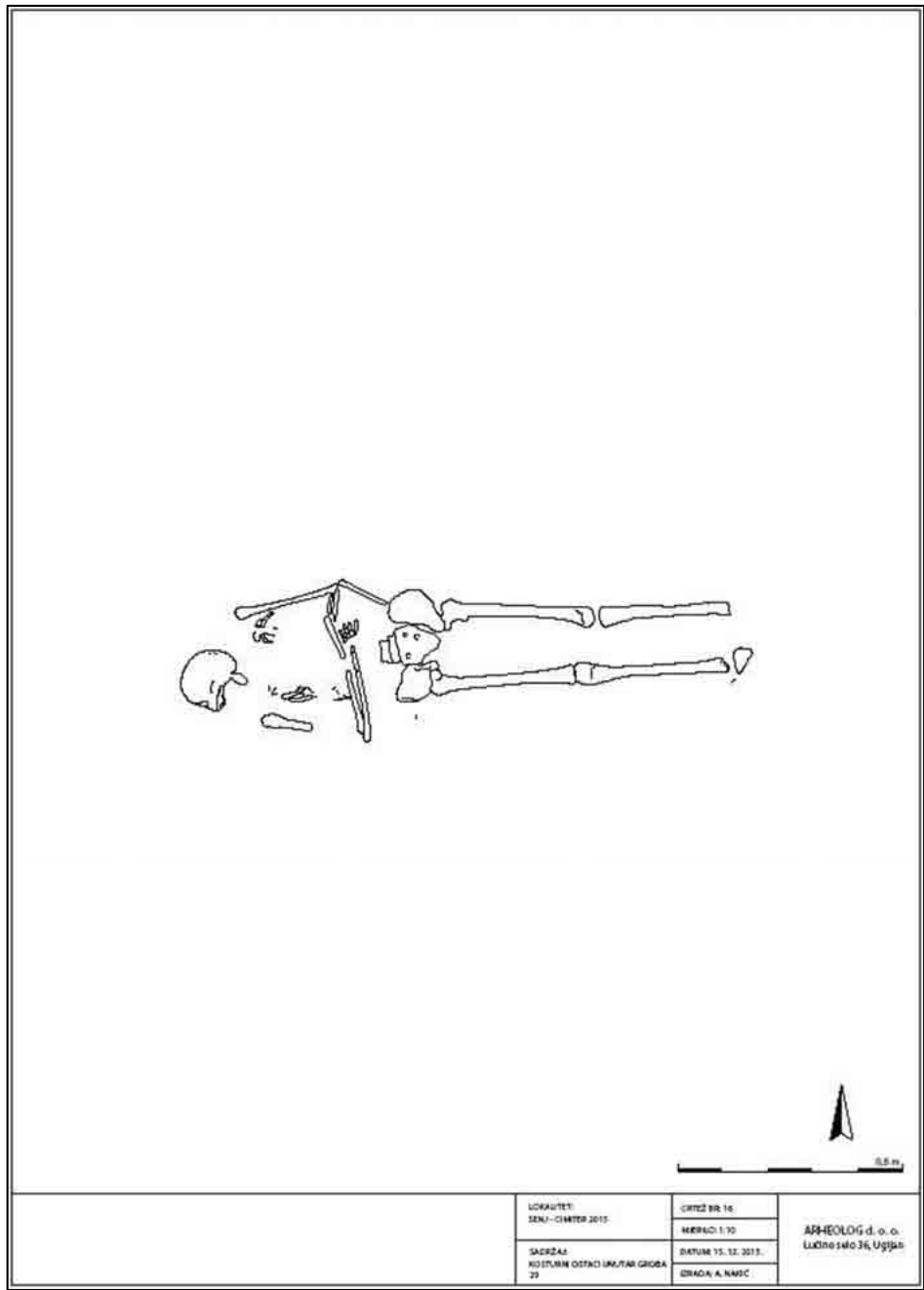

LOKALITET: SENJ - GIMTER 2015.	CRTEŽNIK: MURARO 1.10	ARHEOLOG d. o. o. Lučino brijeg 36, Ugljan
SADRŽAJ: KOSTURNI OSTATAK LJUDSKA GROBA 26.	DATUM: 15. 12. 2015. IZRAĐIO: A. HANJEC	

REPORT ABOUT THE PROTECTIVE ARCHAEOLOGICAL RESEARCH
ON TRG CIMITER IN SENJ CARRIED OUT IN 2015

Summary

Due to its cultural-historical and archaeological value Trg Cimiter (Cemetery Square) has been included in the protected urban historical centre of the town of Senj and has been entered in the register of immovable monuments of culture of the Ministry of Culture of the Republic of Croatia under the number Z- 4186. It is known archaeologically as one of the cemeteries of the area of the town of Senj and people were buried here from Late Antiquity to the mid-19th century.

During November and December 2015 protective archaeological research was carried out on Trg Cimiter. After the removal of the first layers of earth a large quantity of dislocated human bones and finds of religious items characteristic of the period from the 17th to 19th centuries were detected. After defining the stratigraphic relationships with the probe at the researched area graves were uncovered and documented, which were orientated in a north-south direction and an east-west direction. In several cases it was noted that the human bones were dislocated by later burials in the same location. Of the found bones at the end of the research within the total of 15 graves 23 somewhat intact skeletal remains were singled out.

Rich ceramic material and remains of flooring, burning and soot were uncovered in the graves, as well as remains of architecture i.e. several walls that were partly destroyed by new burials at the site. The remains of the architecture could not be investigated due to the space limitations of the probe. However, according to the building technique and their structure some of the uncovered walls could be dated to Antiquity, early Christian and mediaeval periods. The earliest layers of Trg Cimiter, according to the found ceramic material in the lowest layers at a depth of 2.5 metres from today's walking surface of the square, could be dated to the first century AD. From the mentioned, it shows the great archaeological significance that Trg Cimiter has for the cultural-historical heritage of the town of Senj.

Keywords: Trg Cimiter, archaeological research, Middle Ages, Modern Age, Antiquity, graves, human bones, medals, money, jewellery, walls, flooring